

עליו כוונת

כרבת ואמתן גאון

ב"ס

ודברת בם בשבתך בניתך ובלכתך בדרך ה' 1

יש אנשים - אמר רבי יוסף חיים, בעל ה"בן איש חי" - אשר מנצלים את זמנם כראוי ובכל רגע הם לומדים או מקיימים מצוות. לעומתם ישנם כאלה אשר מכלים ומבלים את זמנם לריק. מנין נובע ההבדל הגדול בין שני אלה?

את הדבר הסביר ה"בן איש חי" במשל:

שני אנשים התווכחו ביניהם מי מהם עשיר יותר. האחד ידע היטב כי אינו עשיר כחבירו אולם חפץ להוכיח את החיפך, ומשום שנוכל ורמאי היה, הציע שיעשו ביניהם תחרות בה יעלו שניהם לספינה עם שקי מטבעות זהב וכל אחד מהם ישליך בתורו מטבע זהב אל תוך מי הים, הראשון מביניהם שיפסיק לזרוק מטבעות סימן מובהק כי הוא חס על כספו ואילו השני עשיר ממנו.

הסכים חברו לתחרות המוזרה ואכן הכין שק מטבעות זהב עמם עלה לספינה. לעומתו חבירו הרמאי הכין שק ובו מטבעות נחושת מזוייפים מצופים במעט צבע זהב...

השליכו השניים את מטבעותיהם איש איש בתורו, אולם בעוד העשיר משליך את מטבעותיו וליבו נחמץ על כל מטבע ומטבע, היה הרמאי משליך את מטבעותיו שלו בשאננות...

כן הוא גם הנמשל - אמר ה"בן איש חי" - אדם המוקיר את ערך זמנו ויידע מה ניתן לרכוש בכל דקה של חיים - לא במהרה יבטל את זמנו אלא ינסה "לחטוף" בכל רגע עוד מילה של תורה, עוד מעשה מצוה וכדומה. לעומתו אדם שאינו מכיר בערך הזמן יכול לבטל את זמנו שעות על גבי שעות ללא כל נקיפת מצפון...

1) ויקרא את ערך הש"ס

1 (ט) והשבות אל לבבך. זו מצות עשה מן התורה בידיעת השם יתברך שנצטוינו לדעת אותו ולחקור על אחדותו. ושלל בסמוך על הקבלה בלבד. והידיעה הזו היא מתוך פעולותיו ומעשיו הנוראים, ונבראיו העליונים והשפלים. והנה ידיעה זו היא האפשרית אבל הידיעה מצד מהותו ועצמותו במנעת ואי אפשר לעמוד עליה ועליה נאמר: כבוד אלהים הסתר דבר. ומפני שאין ענין האלהות שישגיגו האדם בשכלו בתחלת מחשבתו, ולכן הוזכר בו לשון, והשבות אל לבבך כאדם שמתבונן בדבר ויצטרך לחזור ולהתבונן, כענין שמצינו באלהינו: לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. ענין הכתוב: כי כשיחשוב עליו האדם מהו אם הוא רוח או רעש או אש, יחזור ויסתור בנין מחשבתו בכל מה שיחשוב עליו, ואחר המחשבות כלם לא ימצא כי אם העלמה ובלתימה, וזהו: ואחר האש קול דממה דקה. כענין שנזכר בספר צפורה: בלום פיד מלדבר ולבך מללהרהר. ואמר, לבבך. ולא אמר לבך, כי שתי יצרים יש באדם, יצר טוב ויצר רע, ובא ללמד שאם יטענו יצרו לנטות בדרך האמונה חס ושלום ולהאמין שתי רשויות, או ישיב אל לבו כי הוא אחד בשמים ובארץ, ולכך סיים, אין עוד. וענין השבת הלב הוא הדבר שצריך עיון גדול ודעה יתרה, ממה שאמר הנביא ע"ה: ולא ישיב אל לבו לא דעה ולא תבונה לאמר, והענין הזה הוא: שיחשב בלבו כי ה' הוא האלהים, מנהיג העולם, בשמים, אלו הגלגלים, ממעל, אלו המלאכים, ועל הארץ, העולם השפל, מתחת, אלו מעמקי התומות, וכל זה נכלל בלשון הכתוב שאמר שלמה ע"ה: שמים לרום וארץ לעומק, ואמר, אין עוד בכל העולמות כלן.

2) כ' אמת

3) סוף א' 10

1 לידע שאינו שכיח שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה וסטה ובר: תחת כדכתיב (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וטמה וכתוב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. והדבר הכתוב (א) אפילו בארץ. לידע, פירוש לאפיק מן הפילוסופין שאמרו שהעולם טהור מאלו במלכות ואין לו מנהיג ולא דבר, ואפילו קריעתים סוף וציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במול היה ויש לו להאמין כי עקר הם הדיברים. אכן בקביה מנהיג את העולם כולו ברוח פיה והוא הציאת מצרים ועשה לו כל הנפלאות. (ג) ואין אדם טקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכירין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים ל"ג) מה טענתי נבר כוננו. ובוה תלוי מה שאמרו הכתובים (שבת דף לא) שישאלין לאדם לאהר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והוכן כתיב מצוה ה' אלה ש"ם בזה תלוי שבשם שיש לו להאמין שהציאת מצרים כדכתיב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתך וטמתי. ועל כדכתיב מאה שמוא דיבור נא הני קאמרי, כשם שאנו הוצה שתאמינו כי שאנו הוצאתו אתכם כד את הוצה שתאמינו כי שאנו ה' אלהיכם ואנו עתיד לקבץ אתכם ולהשיעכם. וכן ישעיה ברחמינו שנית כדכתיב (דברים ל) ושם וקבען מכל העמים ונאמר (ד).

וְנִתְּנָה בְּכָל-מָקוֹם וּבְכָל-זָמַן בְּזָכְרֵי וּנְקֻבּוֹתָיו
 גַּם כָּל-בְּנֵי הָעוֹלָם מְחַבְּבֵי בָהּ. לְפִי שֶׁהִיא צְנִיף
 לְמִצְוַת גְּזֵל. שֶׁהִיא אֶחָת מִן הַשְּׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַו
 עָלֵיהֶן כָּל-בְּנֵי הָעוֹלָם, וְעַל תַּסָּעָה בְּנֵי בְּנֵה
 הַחֲשׁוֹבוֹת שֶׁל שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֶם הַיְדוּעַ וְהַמְּדַבֵּר
 בַּמַּלְמוּד. כִּי בְּאֵמַת שְׂאִיתָן שְׁבַע, הֵן בְּצִין קְלִלוֹת.
 אֲכָל יֵשׁ בָּהֶן פְּרָטִים תְּרַבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה מוֹצֵא.

שְׂאִיטוֹר הַצְּרִיזוֹת נֶחֱשֵׁב לָהֶם דְּרָךְ קָלֵל לְמִצְוַת
 אֶחָת וְנֵשׁ בָּהּ פְּרָטִים, בְּגוֹן: אִסוּר אִם, וְאִסוּר
 אֶחָת מִן הָאִם, וְאִסוּר אִשׁוּת אִישׁ, וְאִשְׁתׁ אָב,
 וְזִכּוּר, וּבִהְמִיָּה וְכֵן עֲזָנוּ עֲבוּדָה וְרָה כְּלוּ נֶחֱשֵׁב
 לָהֶם מִצְוַת אֶחָת וְנֵשׁ בָּהּ פְּרָטִים וְכִּמְהַן פְּרָטִים,
 שֶׁחֲבֵרֵי הֵם שְׂוִים בָּהּ לְיִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן שְׂמִיבֵין בְּכָל-
 מַה-שְּׂבִיית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִמִּיתִים עָלֵיהֶן, וְכִּמְהַן
 כֵּן נֹאמֵר אֶחָד שֶׁהִזְכִּירוּ בְּעִנְיַן הַגְּזֵל - שֶׁהִזְכִּירוּ
 גַּם בֵּן בְּכָל-תְּרַסְקוֹתָיו, וְאִין בְּנִתִּי לִמְרָ שִׁיחֵי
 כְּמוֹנֵי מְזֻמְרִין עַל זֶה בְּלֹא שֶׁהֵם לֹא נִזְכְּרוּ
 בַּפְּרָטִי הַזֶּה וְכִּי יִשְׂרָאֵל, אֲכָל נִזְכְּרוּ דְרָךְ
 קָלֵל בְּאִוְתָן שְׁבַע, בְּאִלּוּ תֹאמַר עַל דְּרָךְ מִשְׁל
 שֶׁהִזְכִּירָם הַתּוֹב, אִישׁ אִישׁ אֶל-כָּל-שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ

1 לא תקרבו אל האם והאחות וכל השאר, וכמו
 2 כן בעבודה וזה גם כן דרך קלל, וכן גזל
 3 כאלו נאמר להם, אל תגזלו, אכל (=לא)
 4 תתרחקו ממנו בתכלית, ובכלל-תתרחקה שלא
 5 לחמד, אכל בישראל אין הענין פו, שרצה המקום
 6 לזכותם והרבה להם מצות יותר מהם, וגם צאיתן
 7 שצצו אנתנו - להיות צווינו עליהן במצות
 8 צשה ולאין נפרדים, וכל-זה - זכות וטובה לנפשנו.
 9 שכל-העושה מצוה אחת - קונה לו פרקליט
 10 (= פניו) אחד (אבות פיר מייא), והעובר על זה
 11 וקוצב מחשבתו להתאוות במה-שיש לו לחלו -
 12 עובר על לאו זה, ואין בו מלקות, לפי שאין
 13 בו מצוה, אכל צנשו גדול מאד, כי הוא סבה
 14 לקמה תקלות, כמו שידוע במצוה אחרת ונקבות.

(5) זה ככתב 3:

... אמר כר קורא ק"ש
 ובתפלה מסייע ליה לר' יוחנן *ראמר ר' יוחנן
 "איוורו בן העולם הבא זה הסיבך גאולה
 להפלה של ערבית ..."

1 וכל שכן דשמחית דעיקר גאולה מלרים
 2 בשמחית הוה כדכתיב ממתרח הפסח
 3 ילאו בני ישראל (בהדבר ג) וסמיכת
 4 גאולה לתפלה רחמה דוד בספר תהלים
 5 דכתיב ה' לורי וגואלי (התלים י) וסמיך
 6 ליה יעקב ה' ביום ליה (ס"ג) וזמיר'
 7 כדכתיב ירושלמי (ס"ה) מי שחינו
 8 סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה
 9 לאהבו של מלך שבא ודפק על פתחו
 10 של מלך ילא המלך ומלאו שהפליג אף
 11 הוא הפליג חלא יהיה ארס נזקק
 12 להקב"ה חלו וייראה בחשבריה
 13 וקלסין של יליאח מלרים והוא מתקרב
 14 חלו ובעודו קרוב חלו יש לו לתבוע
 15 זרכיו ...

(6) כ"ה
 פ

(7) ח"י יוני
 פ

1 ... איוורו בן העולם זה האומן
 2 גאולה של ערבית לתפלה של ערבית.
 3 יל וי מפני שממך גאולה לתפלה יש
 4 לו סבר כל כך שיהיה בן עוה"ב ולומר
 5 מורי ה"ל שהעטם שזוכה לשבר גדול
 6 כזה חשתי שהקב"ה כשנאלט והחילטו
 7 חמרים היה להוסיף לו לעבדים שח'
 8 לי עבדי הם אשר הלאה ארס
 9 לארץ מלרים ובברכת גאל ישראל
 10 מזכיר בה החסר עשה עמנו הבורא
 11 והתפלה היא עבודה כדלמריק (בב"ק
 12 דף 33) ועבודת אלה ה' אלהים זו היא
 13 תפלה וכשהוא מזכיר יליאח מלרים
 14 אומתפל מיד מראה שחמו שהעבד
 15 שקונה אותו רבו מייב לעשות חלטה
 16 רבו כן הוא מזכיר הגובה והגאולה
 17 שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועבדו
 18 ועוד אחר מורי כ"י עטם אחר מפני שכשמזכיר גאולה מלרים ומתפלל מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפלה כיון שמתקן ממנו זרכיו שמי
 19 שאלו בוטח בו לא יבקש ממנו בלום וכן נראה בלוא שמוח רבה כפרשת בה אל פרשה שחומרי צעם ששבראו ישראל הנסים והאפעלות שהם
 20 עשה עמיה הבורא שלא כעבדו של עולם בעמו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את הגדולה אשר עשה ה' בנלרים וייראו העם את ה'
 21 וילחמי בה' וגו' וכיון שמזכיר עכשיו ארס גאולה שבוטחו ארסיה בה' והגילום ומתפלל מיד נמלא שם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שעתה
 22 לישראל עבדו שבעמו בו ומפני זה מזכיר ארס גאולה ומתפלל מיד והבטוח הוא עיקר כיראה והאמונה ולפיכך זוכה בסביבו לחיי עולם
 23 הבא: (זמיר) דלמריק של תפלת ערבית ללא דוקא חלא מפני שהתפלת ערבית דרשות מקט ערבית וכל שכן תפלת שמרים:

אהבת ה' ויראת שמים

זאהבת את ה' אלוקיך וגו' (ו, ה)

1 שמעתי ממו"ר מרן הגר"ד הלוי זצ"ל שמה שנוהגים להגדיר את אהבת ה'
 2 כ'אהבת ה'" ולא כ'אהבת שמים' ולעומת כן יראת ה' מכונה 'יראת שמים' ולא 'יראת
 3 ה'". הוא משום שמדת האהבה באה מתוך התקרבות לקב"ה וידיעתו, וכן מבואר
 4 ברמב"ם פי' מהל' תשובה הל' ו שכתב, וז"ל: "דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה
 5 נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממונה.
 6 כמו שנאמר בכל לבבך ובכל נפשך, אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעהו, ועל פי
 7 הדעה תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה לפיכך צריך האדם ליחד עצמו
 8 להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו. כפי כח שיש באדם להבין
 9 ולהשיג כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה", עכ"ל, אבל ענינה של מדת היראה שונה,
 10 ולהיפך, מתוך שהאדם מזכיר את המרחק האינסופי בינו לקב"ה ושהקב"ה למעלה
 11 מהשגת האדם, מתעוררת יראת הרוממות, ולכן אומרים "יראת שמים", כי בכך בא
 12 לידי ביטוי המרחק בין האדם לאלוקים שהרי השמים "שמים לה".

(8)

י' ע"ך

6

11

(4) ח"ט
 56

ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' יסודי התורה הל' א-ב שכתב, וז"ל: "הקל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר ואהבת את ה' אלוקיך, ונאמר את ה' אלוקיך תירא. והיאך הוא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול. כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלוקים לקל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. כמו שאמר דוד כי אראה שמין מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו", עכ"ל. הרי שהידיעה מביאה לידי אהבה, ולעומתה הכרת המרחק האינסופי בין האדם לקב"ה מביאה לידי יראה.

9
ס

10
גית ה'ו
דע"מ

הי התכלית והיה רק קבלה אחת ומש"ה אמרו נעשה ומוכן מאליו שמוכרחין ללמוד מקודם ואח"כ אמרו נשמע ונמצא דהוי נשמע תכלית מצד עצמו ג"כ דגם שלא יצטרכו ללמוד משום עשיה ג"כ ילמדו מצד עצמה ונמצא ע"י ההקדמה נעשה ב' קבלת של ב' תכליתים עול מצות ועול תורה וזהו שאמרו בשעה שהקדימו והיו ב' קבלות עול מצות ועול תורה ירדו ס"ר מה"ש וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרם א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע דע"י ההקדמה זכו לב' כתרם:

והנה בנדרים (דף פא, א) איתא על עזבם את תורתו שלא היו מברכין בתורה תחילה. וכן אמר שם מפני מה אין ת"ח מצדין יוצאין מבניהם ת"ח שאין מברכים בתורה תחילה. וכתב שם הר"ן שלא היה התורה חשובה בעיניהם שתהא ראויה לברך עליה שלא היו עוסקין בה לשמה. ולפי המבואר לעיל י"ל דהם היו סוכרים דלימוד התורה אינו מצוה מצד עצמה רק עיקר מה שצריך ללמוד הוא כדי לידע היאך ומה לעשות והעיקר הוא העשיה, והא אמרינן במנחות (דף מב, ב) דכל מצוה דעשייתה גמר מצוה כגון מילה מברכין עליה וכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוה אין מברכין עליה ומש"ה לפי דעתם לא היו מברכין ברכות התורה כיון דאינו גמר מצוה. והנה העונש הוא מדה כנגד מדה דהרי ידוע (פסחים סה, א) דאי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי וכן אי אפשר בלא ת"ח ובלא העוסקים כאומנתם. ואם נימא דעיקר הלימוד הוא רק משום דלידע היאך לעשות הרי שרין הם אם הוא לומד בעצמו או אחר לומד והוא עוסק בפרנסה והאחר יגיד לו היאך לעשות ולדבריהם הלימוד הוא כמו עשית התפילין דאינו צריך לעשותן בעצמו ויכול לשכור לו אומן לזה וכן הוא בלימוד. משא"כ אם הלימוד הוא עצם המצוה הא לא שייך לומר שיהיה סגי בלימוד של אחרים דהחיוב הוא מוטל על כל אחד ואחד. דע"כ יען שלא היו מברכים בתורה תחילה באה להם העונש שהתורה אינה מוחזקת אצלם. דג' הנזכרת מאדם לאדם אחר כיון דלדעתו אין שום ג"מ אם הוא או אחר לומד:

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. מסכת שבת (פח, א) דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו ס' ריבוא של מה"ש וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרם אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ויש להבין אומרו בשעה שהקדימו ולא אמר בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ומוכח דרק ע"י ההקדמה זכו להני שני כתרם ויש להבין היאך תלו בהקדמה. והנראה לי ויובן ג"כ למה אמרו ישראל נעשה ונשמע ולא נשמע ונעשה. דהנה איתא בזה"ק נעשה בעוכרין טבין ונשמע בפתגמין דאורייתא. הרי דנעשה הוי קבלה על קיום המצות ונשמע הוי קבלת לימוד התורה"ק. והנה ידוע דלימוד התורה הוא משני פנים, אחד כדי לידע היאך ומה לעשות ואם לא ילמוד היאך יקיים ולא ע"ה חסיד וגם הנשים שאינם מחויבות בלימוד התורה מ"מ מחויבות ללמוד במצות הנהגות בהן וכמו דאיתא בב"י (אריח) ס"י מ"ז בשם הרוקח דמש"ה מברכות בה"ת. אמנם באנשים יש עוד מעלה א' על הנשים דנשים בלימודם אינם מקיימות שום מ"ע רק הוי מבוא לקיום המצות ונמצא דהלימוד אצלם הוי מבוא להתכלית שהוא קיום המצות ולא הוי תכלית בעצמו, אבל באנשים הוי הלימוד גם מ"ע לעצמו וכמו הנחת תפילין וכדומה ונמצא הו' ב' בחינות מבוא להמצות וגם תכלית בפני עצמו. וזהו דאיתא במנחות דף צט, ב שאל ב"ד ב"א של ר"י את ר"י כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו שאלמוד חכמת יונית א"ל צא וברוק שעה שאינו לא יום ולא לילה, דהחיוב דהוי משום קיום המצות הא כבר יצא בו כיון שיודע כל התורה כולה היאך לעשות דדבר הנעשה לאיזה תכלית אין לו להמשך יותר מכפי הצורך לאותו התכלית המבוקש ורק מ"מ חייב מצד עצם המצוה של הלימוד תורה. והנה אם היו אומרים ישראל נשמע ונעשה לא היה במשמעות קבלתם רק עול מצות אלא שמוכרחין ללמוד קודם כדי שידעו היאך לעשות והיה נשמע נמשך ומבוא לנעשה ונעשה

6

16

26

31

36

41

(11) ע'ג ע'ג ע'ג

אמר ר' מא

דכתיב והיה אמת עתך חסן ישועות הכמת ודעת וגי אמת זה סדר ורעים עתך זה סדר מועד חסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזקק הכמת זה סדר קשים ודעת זה סדר מדורות ואפי' יראתו היא אמתו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה... מלפניו ברכות דבר מתוך דבר ואפי' היא אמתו היא אמתו אמר ר' אלא משל לאדם שאמר לשלוח העלה לי כור חסן לעלייה הלך והעלה לו איל עדרת לי בהן קב תמצא אל לא אל במטב אם לא העליה...

...אונקלוס בר קלונימוס אינייר שדר קיסר גונרא דחומאי אבתריה משכינתו בקראי איניור הדר שדר גונרא דחומאי [ארדינא] אבתריה אמר להו לא תימדו ליה ולא מידו כי תו שקלו ואולו אמר להו אימא לנו מילתא בעלמא ניפידא נקם נרא קמי פיפורה פיפורה להוכסא דוכסא להגמנא הגמנא לקמא קמא מי נקם נרא מקמי אינש אמרי ליה לא אמר להו שזיי הקב"ה נקם נרא קמי ישראל דכתיב וה' הולך לפניכם יומם וגי איניור [כולהו] הדר שדר גונרא ארדינא אבתריה אמר להו לא תשתעו מידי בהדיה כי נקמי ליה ואולי חזא מוזחא [דמנחא אפתחא] אותיב ידיה עלה *ואמר להו מאי האי אמרו ליה אימא לן את אמר להו מנחגו של עולם *מלך בשד ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמך מבחוץ שנאמר וה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם איניור תו לא שדר בתריה

(14) ע'ג ע'ג ע'ג

(13) אהכזה שמ

(12) כ'ע'ס

דעיס... שנג מנתה המלך סומקין להפריש מעשרותיו כחלו: חוסין. לטון יורקין ועל ידי אשה נולדו יורקין: סדר בדיקה. משעשע מהיר לפנים מהיק ומהמדין מתוך דעת. עתך מפקח: היא אמתו. הוא סיקר הפסוק נמי לנלו ולפסוק פניו לנלו: קבעת עתים. לפי ששם נרץ להמפקח מדך לך שאל לך דך לך לן מורה הולך לקטוב. עמיס למורה דבר קטוב שאל ומשך כל הייס לנרץ לך: בפריה ורביה. היינו חוסין: צפית לישועה. לדבר הנביאים: הבנת דבר מתוך דבר. היינו דעת...

(15) ט'וכ י'ז ט'כ

1 מצות עשה לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע ולקובען על מזוזת הפתח דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך וצריך ליזהר מאד בה כמו שאחז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא מפני שיש במזוזה יחודו של הקדוש ברוך הוא ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקדוש ברוך הוא ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואם אינו זהיר בה יתקצרו דמכלל הן אתה שומע לאו וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב דם נפשות אביונכם נקיים וסמך ליה לא במחתרת מצאתים וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וגומר מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ וע"כ נתינתה בטפח החיצון שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה ומ"מ לא היא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה:

(16) בית יוסף יורה דעה סימן רפה

וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה וכו'. (וכל) [אוכל] הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו קאי. ואף על גב דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית. משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה ניזוקין והדר בבית (ו) שיש בו מזוזה נצול קרי לשמירת הבית גדול. אי נמי משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של בשר ודם שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ קרי ליה גדול:

(17) ק"ה שמ

אבל לפע"ד נראה דהכי קאמר וגדול מזה דלא לבד שהב"ה נותן לאדם שכרו על קיום מצוה זו דהיינו אריכות ימים הוא ובניו אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו שעל ידה נשמר הבית מכל היזק מה שאין כן בשאר כל המצות דאף על גב דנאמן הוא יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותו מכל מקום אין מגיע לו שום הנאה וריוח מגוף המצוה בעצמה מה שאין כן במצוה זו דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה שהבית נשמר על ידה וזה נוסף לו על השכר שיתן לו הקדוש ברוך הוא על קיום המצוה כמו שנותן שכר על כל שאר קיום מצותיו לפום צערא אגרא (אבות סוף פ"ה):

(18) ע'ג ע'ג ע'ג

1 וכל הזהיר בה כו'. - בטור סיים כאן וגדולה מזו שהבית נשמר על ידה כו' ופירש בית יוסף דקרי לזה גדולה לפי שהוא נס נגלה ועוד לפי שהוא הפך טבע העולם שהקב"ה שומר מבחוץ כו' ולי נראה דתחילה אמר שבמזוזה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך ועל זה אמר וכל הזהיר בה דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך בזה זוכה להאריכות ימי בניו ואחר כך אמר אפילו אם אין האדם עושה כלום אלא ישן על מטתו מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה מגינה עליו וזה הפך ממה דאיתא בסוטה מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה וכאן תמיד מגינה על הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן וכמו שסיים הטור כנ"ל נכון: